

Наталія Валеріївна Калинюк,

кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри перекладу
Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана
Хмельницького, м. Хмельницький

ОСОБЛИВОСТІ ТА МЕТОДИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ЕТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ-ПРИКОРДОННИКІВ У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ

У статті розглянуто особливості та методи формування професійно-етичної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників. Встановлено, що завдяки оптимізації змісту, вибору відповідних методів, форм і засобів навчання, а також створенню на заняттях атмосфери доброзичливості та взаємоповаги можна покращити результативність формування професійно-етичної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі фахової підготовки.

Ключові слова: професійно-етична компетентність, майбутні офіцери-прикордонники, методи формування, курсанти, форми, методи і засоби навчання.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сучасний етап реформування системи освіти правоохоронних органів характеризується пошуком і втіленням шляхів радикального підвищення професіоналізму і загальної культури фахівців. Оскільки ефективність вирішення поставлених перед прикордонниками завдань багато в чому визначається якістю підготовки офіцерських кадрів, проблема формування їх професійної компетентності стає актуальним напрямком педагогічних досліджень. Серед ключових компетентностей, якими повинен опанувати майбутній офіцер-прикордонник, професійно-етична має пріоритетне значення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми та на які опирається автор. У різний час окремі аспекти означеної проблеми формування професійної культури та професійно-етичної поведінки розглядали у своїх дослідженнях О. Барабанщиков,

В. Вдовюк, Д. Волкогонів, І. Грязнов, С. Крук та інші науковці. Для дослідження важливими є погляди вчених на формування компетентності, зокрема, професійної (В. Калінін, Л. Карпова, О. Миропольська), соціально-культурної (Т. Колодько), етнокультурної (О. Гуренко), громадянської (М. Михайліченко), комунікативної (Д. Годлевська), економічної (К. Тушко). Важливими також є дослідження професійної етики юристів (Г. Андреев, Г. Гребеньков, Г. Дубов, Д. Фіолевський), митників (О. Корольов, Н. Тимченко), молодших спеціалістів сфери побутового обслуговування (Л. Гасюк), учителів (Л. Хоружа, Л. Шарова).

Водночас результати аналізу психолого-педагогічної літератури дозволяють зробити висновок, що проблема формування професійно-етичної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників потребує додаткового вивчення. Потребують обґрунтування і впровадження у фахову підготовку педагогічних умов, спрямованих на результативне її формування у курсантів, визначення діагностичного апарату для з'ясування стану сформованості зазначеної компетентності в курсантів під час навчання у ВНЗ.

З огляду на це **метою статті** є обґрунтування педагогічних умов формування професійно-етичної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі їх фахової підготовки.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Формування професійно-етичної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників – складний і багатоетапний процес, який залежить від цілого комплексу психолого-педагогічних умов. У дослідженні ми виходимо з того, що педагогічні умови формування професійно-етичної компетенції – це сукупність дій, що спрямовані на поетапне моделювання й ефективне функціонування процесу становлення й розвитку належного рівня такої компетентності.

У Новому тлумачному словнику української мови поняття «формувати» окреслено як «надавати чому-небудь певної форми, вигляду тощо; виробляти певні якості, риси характеру та ін.» [14, т. 3, с. 666]. У педагогіці формуванням

називають процес становлення особистості в результаті об'єктивного впливу спадковості, середовища, цілеспрямованого виховання й власної активності (самовиховання), педагогічне управління індивідуальним становленням людської особистості. З огляду на це, *формування професійно-етичної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників можна визначити як процес цілеспрямованого й систематичного впливу на мотиваційну, когнітивну та емоційну сферу курсантів, метою якого є становлення такої особистості, яка усвідомлює значення етичної складової своїх професійних обов'язків, має розвинуті морально-особистісні якості та практичні вміння офіцера-прикордонника у сфері професійної етики, що забезпечують вибір ним свідомої етичної поведінки відповідно до професійно-етичних норм.*

Виховні можливості навчального процесу при цьому виявляються у змісті, організації і методах навчання, впливу особистості викладача. Зокрема, важливим є врахування закономірностей педагогічного процесу. Поняття «закономірності» означає стійкі, повторювані й істотні зв'язки в педагогічному процесі, реалізація яких дозволяє досягати ефективних результатів. Щодо формування професійно-етичної компетентності насамперед слід вести мову про такі закономірності: спрямованість навчання й виховання на вирішення завдань формування професійно-етичної компетентності курсантів; діяльний характер навчання й виховання; єдність потребнісно-мотиваційної сфери й навчально-пізнавальної активності курсантів; повага й вимогливість до курсантів, формування їх особистісної, офіцерської гідності в процесі навчання й виховання; забезпечення ситуації успіху при оволодінні професійно-етичними знаннями; взаємозв'язок процесів освіти й професійно-етичного самовдосконалення курсантів.

Вчені визначають різні умови формування компетентностей. Зокрема М. Михайліченко вважає, що найважливішими педагогічними умовами формування громадянської компетентності майбутніх учителів є урахування у процесі професійної підготовки основних положень компетентнісного, діяльнісного та особистісно орієнтованого підходів, закономірностей і

принципів формування громадянської компетентності; програмно-цільовий підхід до професійної підготовки; використання можливостей фахових дисциплін; спрямована соціалізація майбутніх учителів у соціокультурному середовищі ВНЗ у процесі громадської роботи [2, с.12].

На думку Г. Андрєєва, для формування професійно-етичної культури майбутніх працівників МВС важливо 1) сформувати у курсантів гуманістичні уявлення, поняття, погляди, переконання, що передбачає цілеспрямований і систематичний вплив на їхню свідомість; 2) забезпечити набуття курсантами практичного досвіду, коли вони змушені проявляти мужність, відповідальність, наполегливість, толерантність і т.д.; 3) створювати ситуації успіху, моральної добротворчої діяльності курсантів [1].

Н. Тимченко вважає, що для формування професійно-етичних якостей майбутніх службовців-митників необхідні такі основні процедури, як: раціональний добір навчального матеріалу; комплексне й творче застосування активних методів навчання, їх оптимальне поєднання з урахуванням особливостей курсанта, групи; вироблення відповідних способів професійної поведінки; встановлення суб'єкт-суб'єктної взаємодії (і взаємовпливу) викладача й курсантів, створення позитивних взаємин між ними [11, с.10].

О. Діденко звертає увагу, що у професійній підготовці майбутніх офіцерів доцільно зосередитись не на поінформованості курсантів, а на їх уміннях використовувати інформацію для вирішення проблем, що виникають у всіх видах професійної діяльності та сферах взаємовідносин. Автор зазначає, що нагальною потребою в зміні пріоритетів вищої освіти є підсилення її практичної зорієнтованості [15].

Низка науковців (І. Бех, Л. Божович, М. Боришевський, Л. Виготський, Н. Вознюк, О. Пометун, О. Сухомлинська) відстоюють думку про те, що початковим етапом формування моральної поведінки (у тому числі і у професійній сфері) є опанування особистістю моральними цінностями та моральними знаннями, а кінцевим етапом засвоєння етичних знань є моральна поведінка. В загальному вчені визначають такий ланцюжок: етичні знання –

етичні поняття – моральні переконання – моральні потреби – моральні якості – моральна поведінка.

З огляду на це, першою ланкою у процесі формування професійно-етичної компетентності, можна вважати наявність знань. Професійно-етичні знання курсант здобуває у процесі навчання через ознайомлення із суттю професійної моралі, її змістом, функціонуванням у суспільстві, системою її вимог та санкцій за відхилення від встановлених норм. Професійно-етичні знання стають особистим надбанням курсанта, переростають у його переконання і призводять до зміни поглядів на навколишню дійсність.

На важливе значення понять при формуванні світогляду особистості вказували С. Рубінштейн, О. Леонтьєв, К. Альбуханова-Славська та ін. Одним з перших вчених, хто опрацював особливості формування понять у процесі навчання, був Л. Виготський. Він вважав, що при цьому важливо насамперед вчити виділяти різні сторони, властивості, структури, зв'язки, дії певних подій або явищ [13, с. 144]. П. Гальперін, досліджуючи можливості засвоєння нових понять, розробив теорію про кероване формування розумових дій, понять та образів – інтеріоризацію. Дослідник вважав, що батьки, викладачі показують приклад орієнтовної діяльності, і ці знання у суб'єктів навчання переходять у внутрішній план – формування нових знань, умінь, здібностей та психічних властивостей [6, с. 500]. На думку вченого, для того, щоб поняття сформувались повно та безпомилково, діяльність учня повинна будуватися на певній орієнтовній основі, тобто вчитель повинен давати учню готовими всі суттєві ознаки об'єктів [13, с. 146–147]. Пізніше основні прийоми розумової діяльності, необхідні для формування різних видів понять, а також способи навчання цим прийомам (через різні види абстракції, насамперед ізолювання, підкреслення або розчленування) визначили Д. Богоявленська і Н. Менчинська.

Для роботи з формування професійно-етичної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників важливе значення має позиція Є. Шиянова та І. Котової. Вчені зазначають, що основним шляхом формування понять є навчання. При цьому «провідним засобом є зміст навчання. Головною зброєю

формування понять є слово як носій соціального досвіду. Засвоєння значень, їх розвиток, уточнення та збагачення здійснюються за допомогою слів» [13, с.145]. Це означає, що для формування професійно-етичної компетентності важливе значення має надання курсантам знань про професійний обов'язок, честь та основні моральні якості особистості. На основі цих знань у курсантів формується система їх моральних поглядів і переконань. Про рівень знань курсантів про основні етичні категорії можна зробити висновок передусім за соціальними і моральними поняттями, які сформувалися в них, а також поглядів про професійні права й обов'язки, інші моральні якості.

Отже, з урахуванням того, що для формування професійно-етичної компетентності велике значення має надання курсантам знань про професійний обов'язок, честь та основні моральні якості особистості, однією з педагогічних умов формування професійно-етичної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників слід вважати оптимізацію змісту навчання курсантів у ВНЗ через надання їм професійно-етичних знань та пов'язаних з цим понять.

Необхідність формування професійно-етичної компетентності через надання курсантам відповідних професійно-етичних знань визначає й способи та умови навчання, тобто підбір відповідних методів, форм і засобів навчання. З огляду на це ще однією педагогічною умовою формування професійно-етичної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників є вибір відповідних методів, форм і засобів навчання.

Методи навчання, на думку В. Нагаєва, – це насамперед система способів управління пізнавальною діяльністю суб'єкта навчання [4, с. 145]. Що стосується формування професійно-етичної компетентності, тут необхідним є урахування позиції В. Сластьоніна, І. Ісаєва, Є. Шиянова та ін. про те, що для формування моральних уявлень, а звідси і моральної поведінки, важливе значення має відповідна організація навчальної діяльності [9, с. 55]. Насамперед необхідно, щоб людина перебувала в умовах морального вибору, змушена була постійно самотійно приймати те чи інше рішення. Свого часу ще Дж. Локк надавав великого значення моральним вправам. Це може бути

моделювання педагогічних ситуацій, пов'язаних з моральним вибором. У цьому випадку курсанти більш продуктивно будуть освоювати навички й уміння, які потім знадобляться їм у роботі. Цим завданням якнайкраще відповідають можливості активних методів навчання, що передбачають практичне вирішення курсантами професійно-етичних завдань.

Окрім цього, при виборі методів навчання, важливо враховувати позицію Н. Нікандрова про те, що вибір методу залежить і від певної форми заняття, зокрема лекції, семінару, практичного заняття. На думку вченого, кожній організаційній формі навчання властиві провідні методи. З огляду на це у роботі з формування професійно-етичної культури необхідно використовувати різні методи: лекційні заняття можна проводити із застосуванням методу проблемного викладу, на семінарських та практичних заняттях бажано використовувати такі методи активного навчання, як дискусійні, тренінгові, ігрові та проблемні, а самостійна робота повинна здійснюватися дослідницьким методом.

Щодо активних методів навчання, то на думку С. Смирнова, вони допомагають реалізувати установку на більшу активність суб'єкта в навчальному процесі, на протиположність так званим традиційним підходам, коли учень відіграє більш пасивну роль [10, с. 169]. Серед активних методів С. Смирнов називає дискусійні методи, тренінги, ігрові методи та проблемні методи. Зокрема, елементи дискусії (суперечки, зіткнення позицій, зумисного загострення протиріч у навчальному матеріалі), можна використовувати у будь-яких формах навчання, в тому числі на лекціях. Результати таких дискусій, особливо коли створюються конкретні ситуації морального вибору, на думку вченого, набагато сильніше модифікують поведінку людини, ніж просте засвоєння окремих моральних норм на рівні знання.

Одним з ефективних та апробованих та практиці способів активізації особистісного, а через це й професійного, самовизначення, як зазначає К. Абульханова, є *тренінг*, який є системою спеціально організованих розвиваючих взаємодій між його учасниками. Ці взаємодії містять такі

складові: професійний зміст, розвиваюча ситуація, процес взаємодії, способи організації та реалізації цієї взаємодії, готовність до взаємодії, внутрішньособистісні умови його продуктивної реалізації та результати взаємодії як внутрішньособистісного перетворення його змісту [8, с. 149].

Ще одним важливим активним методом для формування професійно-етичної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників є *ігровий метод*. С. Смирнов говорить про різні види ігор, що їх виокрестовують як з навчальною метою, так і для вирішення реальних проблем, – це навчальні, імітаційні, рольові, організаційно-діяльнісні, операційні, ділові, управлінські, військові, інноваційні та ін. [10, с. 173]. У загальному в роботі з формування професійно-етичної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників можливе використання таких ігрових методів, як *ігри-вправи, ігрові дискусії, ігрові ситуації, рольові і ділові навчальні ігри* [12, с. 185]. І в дискусійних методах, і в тренінгових, і в навчальних ділових іграх важливе значення мають *елементи проблемності*. Девіз проблемного навчання: «Не від знання до проблеми, а від проблеми до знань» [10, с. 175]. Проблемне навчання передбачає необхідність проблемного запитання, проблемного завдання, проблеми, проблемної ситуації. У роботі з формування професійно-етичної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників можливе використання таких методів проблемного навчання, як *проблемний виклад, частково-пошуковий чи дослідницькі методи* [12, с. 182].

Окрім цього, важливе значення для формування професійно-етичної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників має створення відповідної атмосфери на заняттях, певний рівень спілкування викладачів та курсантів. Представники особистісно орієнтованого підходу, зокрема І. Бех, О. Бондаревська, А. Маслоу, Г. Олпорт, К. Роджерс, І. Якиманська та ін., вказують на важливість недирективної особистісно-орієнтованої взаємодії у моральному вихованні. За особистісно орієнтованого підходу головною стратегією є ставлення педагога до курсанта як до самосвідомого відповідального суб'єкта власного розвитку. Ця стратегія передбачає безумовне визнання особистості суб'єкта навчання, його прийняття, розуміння та

оптимістичне прогнозування. Вчені наголошують на важливості створення при цьому атмосфери доброзичливості та взаємоповаги, на необхідність відмови від негативних оцінних суджень та порівняння з іншими. Л. Подоляк та В. Юрченко зазначають, що справжній виховний вплив базується насамперед на позитивних емоціях [7, с. 209].

Ш. Амонашвілі, Ю. Орлов вказують на важливість побудови взаємин між педагогом і студентом на засадах рівності та діалогічності. Викладач повинен намагатися уникати категоричних приписів, не ставитися до студентів як до пасивних об'єктів своїх впливів, зважати на їх психічний стан, поважати життєвий досвід, переконання та цінності. Саме такі відносини, на думку вчених, необхідні для морального розвитку молодої людини [5].

Щодо діалогізації мовлення, то Г. Михальська вказує на такі основні принципи: 1) увага до адресата (соціальний стан, вік, інтереси та ін.); 2) близькість змісту мовлення інтересам і життю адресата (природа людини така, що вона сильніше переживає за те, що стосується її особисто); 3) конкретність – допомагає сприймати слово (що необхідно для розуміння і запам'ятовування); 4) дружелюбність – ваш співрозмовник є вашим другом; 5) відвертість, щирість – «ораторська чесність»; 6) об'єктивність – увага до інших думок і концепцій (з аудиторією потрібно говорити на рівних, без менторства) [3, с. 94–104].

Для ведення діалогу необхідно знати правила ефективного вислуховування і вміти ними користуватися. Ефективне вислуховування полягає у здатності зосередитися на мовленні співрозмовника, точно сприйняти, з'ясувати ідеї, думки, емоції, стосунки і, нарешті, зрозуміти його. На думку Л. Подоляк та В. Юрченка, для ведення ефективного педагогічного діалогу викладач повинен: намагатися зрозуміти курсантів та об'єктивно їх оцінювати; емоційно відгукуватися на емоційні стани та поведінку курсантів; обирати щодо кожного курсанта такий спосіб звертання, в якому найкраще поєднується індивідуальний підхід з утвердженням колективістських принципів моральності; бути підготовленим до ведення діалогу з будь-яким курсантом; дотримуватись норм педагогічної етики, бути вимогливим щодо етичних норм і

до себе, і до курсантів; визнавати свої помилки у взаєминах з курсантами [7, с. 255].

Важливе значення при формуванні професійно-етичної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників має особистий приклад викладача. Викладач повинен власним прикладом учити курсантів слухати співрозмовника, поважати думку інших людей, брати на себе відповідальність за свої слова та вчинки. У цьому випадку важливе значення має рівноправність психологічних (не соціальних) позицій викладача та курсантів, їх відкритість, бажання зрозуміти точку зору партнера. Виховний потенціал діяльності викладача, ефективність його впливу на особистісне становлення курсантів залежатиме від його уміння налагоджувати з курсантами емоційно комфортні, відверті, емпатійні стосунки.

Висновки. Отже, на основі теоретичних положень педагогічної літератури та з урахуванням власного досвіду основними педагогічними умовами формування професійно-етичної компетентності визначено: оптимізацію змісту навчання курсантів у ВНЗ через надання їм професійно-етичних знань та пов'язаних з цим понять; вибір відповідних методів, форм і засобів навчання, зокрема використання на лекційних, семінарських та практичних заняттях таких активних методів навчання, як дискусійні, тренінгові, ігрові та проблемні, а також дослідницького методу при організації самостійної роботи курсантів; створення на заняттях атмосфери доброзичливості та взаємоповаги через налагодження суб'єкт-суб'єктної взаємодії між викладачами і курсантами та активізацію діалогічного спілкування між ними.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Подальше дослідження окресленої проблеми може полягати у розробці моделі формування професійно-етичної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників.

Список використаної літератури

1. Андреев, Г. И. Формирование профессионально-этической культуры курсантов образовательных учреждений МВД РФ : дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Г. И. Андреев. – Чебоксары 2002. – 213 с.
2. Михайличенко, М. В. Формування громадянської компетентності майбутніх учителів предметів гуманітарного циклу : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / М. В. Михайличенко. – Кіровоград, 2007. – 20 с.
3. Михальская, А. К. Риторика. – 4-е изд., стереотип. / А. К. Михальская – М.: Дрофа, 2007. – 491 с.
4. Нагаєв, В. М. Методика викладання у вищій школі : Навч. посіб. / В. М. Нагаєв. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 232 с.
5. Орлов, Ю. М. Восхождение к индивидуальности : кн. для учителя / Ю. М. Орлов. – М. : Просвещение, 1991. – 287 с.
6. Педагогика и психология высшей школы / под. ред. С. И. Самыгина. Серия «Учебники, учебные пособия». – Ростов-на-Дону : Феникс, 1998. – 544 с.
7. Подоляк, Л. Г. Психологія вищої школи : Підручник. 2-е вид. / Л. Г. Подоляк, Юрченко В. І. – К. : Каравела, 2008. – 352 с.
8. Психология и педагогика : учеб. пособие / [под ред. К. А. Альбухановой и др.]. – М. : Совершенство, 1998. – 320 с.
9. Сластенин, В. А. Общая педагогика : Учеб. Пособие для студ. высш. учеб. Заведений / Под ред.. В. А. Сластенина : В 2 ч. – М. : Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2002. – Ч.2. – 256 с.
10. Смирнов, С. Д. Педагогика и психология высшего образования: от деятельности к личности / С. Д. Смирнов. – М. : Академия, 2003. – 302 с.
11. Тимченко, Н. С. Формування професійно-етичних якостей майбутніх службовців-митників : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / Н. С. Тимченко; Центр. ін-т післядиплом. пед. освіти АПН України. – К., 2003. – 20 с.
12. Фібула, М. М. Педагогіка вищої школи : Навч. посіб. / М. М. Фіцула. – К. : «Академвидав», 2006. – 352 с. (Альма-матер).
13. Шиянов, Е. Н. Развитие личности в обучении : учеб. пособие для студентов

пед. вузов / Е. Н. Шиянов, И. Б. Котова. – М. : Академия, 2000. – 288 с.

14. Яременко, В. Новий тлумачний словник української мови : у 3 т. / В. Яременко, О. Сліпушко. – К. : Аконті, 2007. – Т. 3. – 862 с.

15. Діденко, О. Компетентнісний підхід до професійної підготовки майбутніх офіцерів правоохоронних органів України / О. Діденко // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету. Серія : Педагогіка і психологія. – Вінниця, 2010. – Вип. 33. – С. 218–222.

Рецензент: доктор педагогічних наук, професор Діденко О. В.

Стаття надійшла до редакції 19.05.2014

Калынюк Н. В. Особенности и методы формирования профессионально-этической компетентности будущих офицеров-пограничников в процессе профессиональной подготовки

В статье рассмотрены особенности и методы формирования профессионально-этической компетентности будущих офицеров-пограничников. Установлено, что благодаря оптимизации содержания, выбору соответствующих методов, форм и средств обучения, а также созданию на занятиях атмосферы доброжелательности и взаимоуважения можно улучшить результативность формирования профессионально-этической компетентности будущих офицеров-пограничников в процессе профессиональной подготовки.

Ключевые слова: профессионально-этическая компетентность, будущие офицеры-пограничники, методы формирования, курсанты, формы, методы и средства обучения.

Kalyniuk N. V. Features and methods of formation of professional and ethical competence of border guard officers during training.

The article considers the characteristics and methods of forming professional and ethical competence of border guard officers.

Formation of professional and ethical competence of border guard officers - a complex and multi-layered process that depends on a complex of psychological and educational conditions. In a study of pedagogical conditions of professional and ethical competence are seen as a set of actions aimed at the gradual modeling and efficient operation of the process of formation and development of professional and ethical competence.

It is established that by optimizing the content, selection of appropriate methods, forms and means of education, and the creation of classroom atmosphere of friendliness and mutual respect can enhance the effectiveness of the formation of professional and ethical competence of border guard officers during training.

One effective and proven and practical ways to intensify personal and professional self is a training system that is specially organized developmental interactions between participants. In addition to the formation of professional and ethical competence of officers and border guards should be used gaming techniques, including exercises, games, game discussion, game situation, role and business training games.

In addition, essential for the formation of professional and ethical competence of border guard officers must create the appropriate atmosphere in the classroom.

In the process of professional and ethical competence of border guard officers are distinct influence of personal example of the teacher. Teachers should teach by example cadets listen to the interlocutor, to respect the opinion of others, to take responsibility for their words and actions. In this case, it is important to equality psychological (not social) position of teacher and students, their openness and willingness to understand the point of view of the partner. Educational potential of faculty activities, the effectiveness of its influence on the formation of personality of students depend on its ability to build on the students emotionally comfortable, candid, empatiyni relationship.

Keywords: *professional and ethical competence, future officers, border guards, methods of formation, cadets, forms, methods and means of education.*